

Cronologia
Francesc X. Puig Rovira

La Facultat d'Informàtica de Barcelona: la gestació i els primers passos

El propòsit del present escrit és analitzar les circumstàncies d'espai i de temps en les quals es va crear la Facultat d'Informàtica de Barcelona. Vaig ser un espectador interessat i compromès dels primers passos, quan es van fer públics, i, abans, d'alguns dels tempteigs previs. A partir d'un determinat moment, des de la Gerència de la Universitat Politècnica de Barcelona¹ –aquest era llavors el nom–, responsabilitat que se'm va encomanar les últimes setmanes del 1976, vaig procurar contribuir, amb totes les gestions necessàries, a que el procés pogués tirar endavant. El càrrec de gerent era un observatori privilegiat des del qual vaig poder copsar les inquietuds de les persones que n'eren més directament responsables, als quals vaig acompanyar en nombroses gestions als organismes del Ministeri d'Educació, on llavors s'havien d'aconseguir totes les autoritzacions, en altres casos em vaig encarregar jo mateix de tramitar els documents corresponents.

Amb la intenció de retenir la memòria d'alguns fets, que me'n quedés constància per a alguna gestió posterior que fos necessària, amb la vaga idea que potser algun dia en el futur em podrien ser d'utilitat per aconseguir amb la perspectiva del temps una visió global dels esdeveniments que llavors eren immediats, vaig anar fent anotacions, que algunes vegades contenien també les meves impressions sobre els fets. Alhora, vaig conservar, entre els papers privats, sovint no arxivats amb gaire mètode, còpies d'alguns dels documents que tramitava, dels esborranys que redactava o de les notes que em servien per fer-ho. Aquests papers m'han servit de font documental per elaborar el present escrit. I tanmateix han estat la font principal, ja que, tot i buscar-ne d'altres, no m'ha estat fàcil trobar-les, almenys sense fer una recerca en profunditat. Les mateixes actes de les reunions de la Junta de Govern de la Universitat Politècnica, com és lògic, donen una informació estricta dels fets, quan se'n pot donar constància pública, però no de les circumstàncies en les quals s'han produït; les primeres actes són de quan la

Facultat va iniciar les activitats, però no pas abasten pas el període previ de gestació. La memòria personal també m'ha ajudat, amb el risc que el pas dels anys hagi deformat o restat precisió pel que fa a alguns fets.

He elaborat aquest article després d'haver llegit els records i reflexions que han escrit els tres primers degans de la Facultat, Manuel Martí Recober, Ramon Puigjaner i Martí Vergés, amb motiu del 25è aniversari. He procurat no repetir el que ells expliquen; en tot cas, he completat alguna informació o he intentat emmarcar o interpretar els fets principals en la seu context.

Aspectes singulars de la facultat

La creació de la Facultat d'Informàtica presenta uns aspectes bastant singulars. Als estudis d'Informàtica, com a estudis universitaris reglats, se'ls va reconèixer aquest rang o nivell acadèmic com un pas previ immediat a la creació de les facultats corresponents. La peculiaritat del camp científic al qual anaven destinades és una faceta que les diferenciava de les altres facultats i escoles tècniques que s'havien creat de nou els últims anys.

A la nostra Universitat, les escoles superiors creades de nou eren les d'Enginyers de Telecomunicació, de Camins i Agrònoms. Però les carreres corresponents ja existien i tenien una tradició antiga, encara que no pas a Barcelona. Tant en el vessant de les Ciències com en el de les Humanitats, sector que no afectava la UPB, les facultats universitàries de Química, de Física, de Matemàtiques, de Biologia i de Geologia s'havien creat per segregació de les antigues de Ciències; amb les noves facultats les diferents branques havien aconseguit identitat i els estudis corresponents hi havien adquirit una especialització més diversificada. Semblantment es pot dir de les de Filosofia i Lletres, amb el reconeixement de Geografia, Història, Filosofia, Psicologia, Filologia, etc. En el cas d'Informàtica, el reconeixement acadèmic i administratiu dels estudis, com a base d'una llicenciatura i com a nom d'una facultat, resultava nou, naixia de zero. En el món universitari, és un cas sense antecedents, almenys immediats.

En relació a l'emplaçament a Barcelona de la Facultat d'Informàtica també hi ha unes circumstàncies que és interessant d'analitzar. La Universitat Politècnica de Barcelona va ser creada per mitjà del decret de l'11 de març de 1971, per simple transformació de l'Institut Politècnic Superior, institució de caràcter provisional, creat el 1968 per agrupació de les escoles tècniques superiors que existien a l'àmbit territorial de Catalunya (les d'Enginyers Industrials de Barcelona i de Terrassa i la d'Arquitectura de Barcelona). La creació de la UPB representa la culminació del procés d'incorporació dels estudis tècnics a la Universitat. Les escoles (superiors) d'enginyeria, amb orígens històrics centenaris, diferents en el temps, nascudes totes (amb l'excepció d'industrials) amb la missió principal de formar funcionaris tècnics per a l'Administració civil de l'Estat, s'incorporen de manera cada vegada més clara al sistema educatiu, i s'assimilen progressivament a l'ensenyament universitari, del qual, des de la Llei general d'educació del 1970, en passen a formar part. Segons aquesta llei, les escoles tècniques (no solament les superiors sinó també les universitàries) s'integren a la Universitat, i a les ciutats o territoris on aquestes escoles tenen prou entitat es creen les universitats politècniques (Madrid, Barcelona i València).

El rectorat de la Universitat Politècnica

S'ha de considerar una altra situació. El primer rector de la UPB va ser el professor Víctor de Buen Lozano (Barcelona, 1902), que ja era president de l'Institut Politècnic Superior, i que el març del 1972 va cessar per haver arribat a l'edat reglamentària de jubilació. Llavors va accedir al Rectorat el professor Gabriel Ferraté Pascual (Reus, 1932). La designació es va fer per mitjà d'un procés electiu en el qual van participar-hi totes les escoles de la Universitat Politècnica, com una mostra de la democràcia interna que ja es procurava que fos norma vigent en aquesta Universitat, i de la qual va ser pionera, malgrat que el context legal i els hàbits establerts eren encara els propis del règim autoritari.

Gabriel Ferraté tenia 40 anys, característica que en aquell moment tenia la seva importància. Abans de ser nomenat rector, era, des del 1969, director de l'Escola

d'Enginyers Industrials de Barcelona, càrrec en el qual havia succeït al professor José de Orbaneja Aragón, que ho havia estat des del 1963. El període que Orbaneja fou director coincidir amb els anys de creixement del nombre d'alumnes, però també de la inquietud política i social dels estudiants universitaris i dels professors joves, i amb els moviments de protesta i reivindicació. Davant d'aquest fenomen, Orbaneja va adoptar una actitud de rebuig i repressiva; li costava d'entendre'l; per una banda, perquè se li va fer present de manera inesperada, però, especialment, per raó del seu compromís personal i ideològic amb el règim franquista. Quan Ferraté va ser designat director, era, des del 1965, catedràtic d'Automàtica de l'Escola, càtedra de nova creació que corresponia a una tecnologia avançada, de la qual n'era el primer titular. Era un dels catedràtics més joves de l'Escola. El seu nomenament com a director va representar un canvi generacional a la Direcció i, sobretot, un canvi d'estil. La seva presència va donar un aire nou a l'Escola. Llavors, als 37 anys, tot just iniciava el rodatge en l'actuació pública i, en tot cas, començava a prendre posicions enfront d'un grup preponderant de professors, que pertanyia a una generació anterior; per l'edat i per l'especialitat, Ferraté representava un rejuveniment de la institució i l'orientació cap a les tecnologies avançades del sector de l'electrònica.

Des que va ser director, en contrast amb el seu antecessor, va mostrar un tarannà dialogant, va mantenir una relació de bona convivència amb els portaveus i representants de tots els moviments i ideologies, va ser comprensiu i receptiu a les propostes i a les protestes. Aquestes qualitats el van fer mereixedor d'una estima força generalitzada i van contribuir a fer-lo guanyador en les eleccions (certament restringides) al Rectorat de la Universitat.

Entre el professorat de les tres escoles que formaven la UPB dominava una generació que havia acabat la carrera abans de la Guerra Civil. Eren pocs els graduats amb posterioritat i, sobretot, després de 1950, que s'havien incorporat al professorat, i molts menys encara els que havien aconseguit una situació consolidada com la de catedràtic. Ferraté n'era un d'aquests. L'estructura era molt diferent de l'actual, i per tant, des de l'òptica present, pot resultar difícil d'entendre.

El 1972 Ferraté va ser un dels dos candidats a rector de la Universitat Politècnica. L'altre candidat va ser el professor Federico López-Amo, director de l'Escola d'Enginyers Industrials de Terrassa, d'una generació més gran.

En fer-se càrrec del Rectorat, amb l'empenta pròpia de l'edat, lògicament va haver de donar continuïtat a les gestions que estaven iniciades. Entre aquestes hi havia el començament de les activitats acadèmiques de l'Escola d'Enginyers de Telecomunicació i de la de Lleida (que va començar pels estudis d'Enginyeria Tècnica Agrícola); la creació d'aquestes dues escoles i la decisió de posar-les en marxa s'havia produït durant el mandat del seu antecessor al Rectorat. L'Escola d'Enginyers de Camins és una altra de les que el 1972 estava en programa. Era una antiga aspiració de la societat catalana i de l'estament professional de l'enginyeria civil, però fins llavors encara no se n'havia aconseguit la creació. Ferraté va donar impuls a les gestions amb aquest objectiu. Després de vèncer greus entrebancs, el decret de creació no va ser una realitat fins a l'octubre de 1973, en unes circumstàncies que explico en un altre lloc². En aquestes actuacions, Ferraté hi va tenir un paper com a rector, però tanmateix no havien partit de la seva iniciativa.

La Facultat d'Informàtica, una iniciativa nova

En canvi, la Facultat d'Informàtica forma el primer bloc d'estudis que es crea a proposta seva. Puigjaner recorda i relata una reunió impulsada per Ferraté, a finals de setembre del 1974, amb l'assistència dels professors Martí Vergés i Enric Trillas, en què la primera qüestió que es plantejava era si aquests estudis tenien prou identitat per constituir una carrera. Tots els assistents eren de la seva generació, però més joves. Val la pena ponderar alguns aspectes personals i acadèmics dels assistents.

Martí Vergés Trías (Barcelona, 1932), enginyer industrial de la promoció del 1957, era professor encarregat del Laboratori de Càlcul i Mecànica de l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona, que va ser l'embrió del Centre de Càlcul de la UPB, organitzat com a tal des de l'octubre del 1973; Vergés va ser el responsable de l'organització d'aquest centre i el primer director.

Enric Trillas Ruíz (Barcelona, 1940), llicenciat en Matemàtiques des del 1963 i doctor des del 1972, l'abril de 1974 va esdevenir catedràtic de Matemàtiques de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, on des del primer moment va tenir responsabilitats directives i va ser promotor d'activitats diverses, alhora que es va manifestar com a investigador en els nous corrents del seu camp.

Ramon Puigjaner Trepal (Barcelona, 1940), enginyer industrial de la promoció del 1966, des del 1974 va ser professor de Regulació Automàtica de l'Escola d'Enginyers Industrials de Terrassa, en la mateixa àrea que Ferraté a Barcelona, amb el qual ja havia col·laborat anteriorment.

Dels quatre assistents, Ferraté i Vergés, eren de la mateixa promoció, i gairebé tot just acabada la carrera a l'Escola de Barcelona, de la qual havien estat alumnes avantatjats, hi havien començat a col·laborar com a professors de la seva especialitat, col·laboració que els havia estat oferta per professors seus que els coneixien i que tenien interès per impulsar alguna activitat innovadora. Martí Vergés m'ha explicat que Damià Aragonès, llavors director de l'Escola, el va cridar per iniciar un laboratori de Càlcul dins la càtedra de Mecànica de la qual era titular. Era totalment insòlit que un alumne tot just acabada la carrera rebés una proposta d'aquest tipus, ja que llavors eren pocs els professors que, a més d'impartir les classes, desenvolupessin altres activitats a l'Escola. Respecte a Ferraté, ja he comentat l'aspecte innovador que significava la seva càtedra, des de la qual es va fomentar aquest esperit. Darrera de tots els professors universitaris joves, i més encara els d'escoles tècniques, a més d'una vocació personal, hi ha l'impuls d'un altre professor, del qual han estat alumnes, que els ha animat a seguir una carrera acadèmica.

Trillas i Puigjaner eren més joves però cadascú en el seu àmbit també compartien l'esperit innovador.

Quan se celebrà la reunió esmentada el setembre del 1974, ja s'havia anat creant un estat d'opinió entorn a la qüestió central que la convocava. No he indagat els inicis, i

tampoc estic en condicions de fer-ho, però uns anys abans hi ha fets que ho palesen. Puigjaner esmenta un antecedent de l'any 1968 i la creació, el 1969, de l'Institut d'Informàtica, de Madrid, institució dependent del Ministeri d'Educació, més vinculat al Centre de Càlcul que no pas a l'organització docent, amb uns estudis professionals especialitzats, reconeguts amb els diplomes corresponents, però sense una ubicació definida dins del sistema educatiu.

Llegeixo que l'inici de l'era informàtica se situa cap al 1951. A l'àmbit de Catalunya, trobo al meu arxiu un dossier, publicat a la revista *Serra d'Or* el novembre de 1969, amb el títol de «La Informàtica a Catalunya», signat per Alfons Rodríguez Bayraguet i Albert Corominas Subías, preparat, segons diuen, «amb poques fonts d'informació i amb estimacions pròpies dels autors». Em deia Martí Vergés que aquest article va ser important al seu moment entre el públic no expert. La primera frase ja és ben significativa: «El públic encara veu els ordinadors sota un vel de misteri». Alhora constata que aquesta situació no durarà perquè «el nombre de tècnics de la informàtica augmenta, i cada dia hi ha més gent que hi tenen un contacte quotidià». L'article afirma que el desenvolupament fabulós «s'explica pel fet que els ordinadors han vingut a cobrir importants necessitats, de càlcul i de tractament de la informació, derivades dels avanços de la ciència i de la tècnica, així com de la complexitat creixent de la vida econòmica». Una part del dossier és una breu entrevista amb el professor Ramon Companys. A la pregunta «Quin lloc ocupa la informàtica a l'ensenyament superior?», contesta:

“Poc i indefinit. De fet, tot es redueix al fet que la denominació d'algunes assignatures de la carrera d'enginyer industrial permet d'incloure-hi temes informàtics si el catedràtic ho considera convenient. Per ara, això és tot”.

L'article posa a l'abast una informació de la situació el 1969. A més de l'interès que representa un coneixement històric de l'estat de la qüestió en aquell moment, com a punt de partida del tema que tractem, resulta curiós constatar la transformació tan notable de la qual hem estat testimonis en trenta dos anys.

Puigjaner cita la creació, el 1971, d'una delegació a Donostia de l'Institut de Madrid i la creació, el 1972, d'un departament d'Informàtica a la Universitat Autònoma de Barcelona. Vergés dóna notícies d'altres antecedents més remots, en un període que pel que fa a aquesta matèria es pot considerar prehistòric.

La reunió convocada per Ferraté el setembre del 1974 seria la primera reflexió institucional a la Universitat Politècnica sobre aquesta qüestió. Tot i que és anecdòtic, tanmateix no és ben bé la primera; al meu arxiu trobo una còpia d'un document de sis pàgines amb el membret de la Universitat i de vicerector, sense cap indicació de quin vicerector es tracta, datada el 3 de gener del 1973, que es titula «Memoria sobre los estudios de Informática en la Universidad a nivel de primer ciclo». No puc deduir l'abast que es pretenia donar a les propostes que es fan, però evidentment al Rectorat de la UPB ja hi havia una preocupació pel tema.

A la primera reunió impulsada per Ferraté en seguiren d'altres a les quals s'incorporaren algunes persones més, com ara Ramon Companys i Manuel Martí. Com a resultat del debat, des del Rectorat de la UPB s'iniciaren gestions prop del Ministeri, per tal d'aconseguir la concreció de les aspiracions i de poder estructurar i assolir l'autorització dels estudis que s'havien estat esbossant i programant. Aquesta etapa del procés no resulta mai fàcil. Els tràmits administratius són lents i, quan afecten diverses institucions, en aquest cas diverses universitats, es posen de manifest punts de vista acadèmics, interessos institucionals, personals o de grups intermedis i sensibilitats diverses. Tot això afegeix complexitat a la gestió.

Reconeixement dels estudis d'Informàtica

Finalment es va aconseguir l'aprovació de la integració a la Universitat dels estudis d'Informàtica i la creació de les corresponents facultats, en tres universitats concretes. Amb aquests acords, culmina una etapa. Però val la pena de dedicar-hi alguna atenció.

En primer lloc, es plantejava el dilema de si s'havia de tractar de facultats o d'escoles tècniques. Les dues possibilitats tenien fonament. Si es va optar per les facultats va ser perquè, segons la llei, la creació d'aquestes es podia fer per decret i la de les escoles tècniques exigia l'aprovació d'una llei, i resultava més complicat.

Per a la creació de les noves facultats d'Informàtica es van decidir tres ciutats: Madrid, Barcelona i San Sebastián. L'elecció de Madrid no sembla discutible, ja que la nova facultat havia d'absorbir i donar continuïtat a l'Institut d'Informàtica; es va optar per la Universitat Politècnica i no per la Complutense, per raons que ignoro. A Barcelona, també es va optar per la Politècnica i no per l'Autònoma, on ja s'impartien estudis d'aquesta matèria en un departament de la Facultat de Ciències, creat el 1972. Segons Puigjaner, va haver-hi un acord entre els rectors; indubtablement, Ferraté com a rector de la Politècnica hi tenia interès i el rector de l'Autònoma no n'hi manifestava, sinó més aviat al contrari; sembla, però, que a l'Autònoma els més directament implicats no compartien l'opinió del seu rector, discrepància que durant alguns anys va ocasionar problemes derivats de la resistència a cedir a una altra universitat un àmbit propi; l'expansió posterior ha deixat sense efecte aquest problema. L'interès de Ferraté representava la voluntat de consolidar el prestigi que la UPB ja tenia en els estudis superiors d'Informàtica, mostrava la seva vocació de capdavantera científica que ell impulsava. A San Sebastián ja s'impartien estudis d'Informàtica en un centre delegat del de Madrid, fet que explica que aquesta ciutat fos l'elegida per a la creació d'una facultat, que llavors depenia de la Universitat de Valladolid, i després va dependre de la de Bilbao, transformada més tard en Universitat del País Basc.

La decisió es va prendre els últims mesos de la vida del general Franco; la seva llarga agonia va demorar l'aprovació del decret que no va tenir lloc fins després de la seva mort, al primer Consell de Ministres del primer govern de la Monarquia celebrat el dia 26 de desembre de 1975.

Creació de la FIB

La creació de la Facultat d'Informàtica a la UPB significa l'inici d'una nova etapa en el procés d'estructuració dels estudis, que va des dels tràmits previs fins a la posada en marxa. Una de les primeres decisions va ser sobre la persona que havia de tenir la responsabilitat més directa com a degà de la nova facultat. El designat va ser el professor Manuel Martí Recober.

Ferraté sabia, per les experiències de poc temps abans a les escoles noves de la UPB i també pel que coneixia d'altres universitats, la importància que té per posar en marxa un centre nou, la bona elecció de la persona encarregada de fer-ho, és a dir del primer director, que en el cas d'Informàtica és el primer degà, i sabia també les dificultats que la designació comporta i el risc de no encertar prou.

Manuel Martí Recober (Barcelona, 1940) és enginyer industrial; des del 1965, poc després d'acabar la carrera, va ser professor encarregat de curs de l'Escola de Barcelona, com a col·laborador del catedràtic d'Estadística, Joaquim Torrens Ibern, professor amb una llarga activitat acadèmica en aquest camp a França després de la Guerra Civil, que en incorporar-se a l'Escola el curs 1955-1956 va donar a conèixer nous vessants de l'Estadística, i que va impulsar Martí a dedicar-s'hi en acabar la carrera. Des del juliol del 1974 era catedràtic de l'Escola de Terrassa. Ben aviat va demostrar qualitats personals per portar a terme una iniciativa com era la nova Facultat.

Per raó de la data en què es va aprovar la creació de la Facultat d'Informàtica, la intervenció de Ferraté no va tenir una continuïtat directa. És que, després de la mort de Franco, restablerta la Monarquia, el Govern de l'Estat fou objecte d'una reorganització bastant àmplia, en la qual algunes personalitats catalanes prestigioses en el seu camp i de provat comportament favorable a l'obertura cap a la democràcia, foren cridades a ocupar càrrecs de responsabilitat a l'alta Administració de l'Estat. Una d'aquestes persones fou Gabriel Ferraté, que a primers del gener del 1976 va ser designat director general d'Universitats i Investigació del Ministeri d'Educació i Ciència, del qual n'era titular Carlos Robles Piquer; el nou càrrec l'obligà a deixar el de rector de la UPB.

Nou rector de la UPB

Vacant el Rectorat, tot seguit s'inicià el procés per a la designació de nou rector, per un procediment electoral idèntic al que s'havia seguit l'any 1972. A causa d'uns primers resultats no previstos pel reglament, el procés s'allargà uns quants mesos, durant els quals ocupà accidentalment el Rectorat el vicerector Josep F. Colom Pastor. Finalment va ser elegit rector Julià Fernández Ferrer (Barcelona, 1922), fins llavors vicerector, doctor en Física i catedràtic de l'Escola d'Arquitectura, que va prendre possessió el maig del 1976.

Per tant, serà Julià Fernández el rector que haurà de tutelar els passos següents de la FIB. L'acord de creació, aprovat el desembre del 1975, no es publicà al Butlletí Oficial de l'Estat fins al 26 de març de 1976; Ferraté, des del nou càrrec, es va haver d'interessar perquè aquest tràmit administratiu indispensable es fes efectiu i no tingués més retard. El nomenament de Martí Recober com a degà, que ja havia estat decidit des de feia uns quants mesos, no es concretà fins al maig del 1976, després de la publicació del decret.

A partir d'aquest fet, es formà un petit equip directiu integrat per Enric Trillas i Ramon Puigjaner per als càrrecs de vicedegà i de secretari, respectivament. Es programà començar l'activitat acadèmica regular l'octubre del 1977, encara que des de l'octubre del 1976 ja s'organitzaren estudis de tercer cicle. Malgrat que quedava un any per endavant, calia començar a actuar ràpidament en els aspectes principals: professorat, organització acadèmica, una faceta de la qual era la definició del pla d'estudis a seguir, locals on començar les classes i adquisició d'equipament científic.

A cada un d'aquests aspectes m'hi referiré més endavant. Voldria dedicar un apartat a la consideració d'aquest període a la Universitat Politècnica, i explicar-hi la meua presència.

Quan Julià Fernández va prendre possessió del Rectorat es va trobar ben aviat amb un problema intern addicional que no esperava, i que s'afegia a la difícil tasca del rector:

la falta de gerent. Des de la dimissió l'agost del 1975 de Josep M. Basáñez, el primer gerent de la UPB, de grata memòria per la notable labor portada a terme, la Gerència havia quedat en una situació provisional; la persona que el va substituir va renunciar al càrrec al cap de pocs mesos per motius de salut. Podem imaginar la situació a la Universitat amb un rector com Fernández, nou en el càrrec i bondadós, en un moment d'efervescència, i sense que ningú exercís amb autoritat les funcions de gerent; el rector s'havia d'ocupar de les qüestions més elementals i quotidianes, sense que fos la seva funció ni tenir-hi experiència. Aquests fets passaven els primers mesos de la transició, a mitjans del 1976, moments en que era difícil preveure l'orientació que prendrien les decisions polítiques. Al rector li costava trobar una persona idònia que volgués acceptar el càrrec de gerent atesos els problemes immediats que se li presentaven, tant econòmics com de personal. En aquestes circumstàncies, m'ho van proposar a mi, fet que jo ni de lluny ho sospitava.

El dia 20 de desembre de 1976 vaig acceptar fer de gerent. Jo pertanyia a l'estament acadèmic (catedràtic d'Escola Universitària), i llavors era director de l'Escola Universitària Politècnica de Manresa; ja pertanyia a la Junta de Govern, però tenia poca experiència en l'administració. L'acceptació no tenia altra motivació que la de prestar un servei a la UPB, - a la qual em sentia fortament vinculat i que, crec que, coneixia amb certa profunditat -, en una situació que considerava limit, prop del naufragi administratiu, que no era pas apetitosa. Com altres vegades, em tocava fer front a situacions difícils, poc brillants i no desitjades per ningú. Però era conscient que el càrrec no podia quedar indefinidament vacant, que la Universitat, bé o malament, havia de seguir funcionant, encara que fos en els aspectes més quotidians.

Faig un esment a aquesta circumstància, tanmateix personal, perquè des de finals del 1976, vaig tenir un tracte sovintejat i directe amb els que tenien la missió de posar en marxa la Facultat d'Informàtica i, per tant, sóc testimoni d'excepció d'alguns fets d'aquest període. Uns fets que vaig procurar encarar directament, sense ocultar les dificultats que comportaven, procurant contribuir a orientar-los adequadament, amb bona coordinació amb el degà Martí Recober.

Preparació de l'inici de les activitats

La posada en marxa de la Facultat comportava tenir mínimament solucionats els aspectes esmentats. Tots tenien importància. En tots els nivells educatius, des del primari o bàsic a l'universitari, el professorat és la base humana per a la bona orientació d'un centre docent. Un centre universitari només pot adquirir prestigi si disposa d'un grup de professors, que siguin experts i que estiguin sempre al dia de les novetats de la matèria que tenen encomanada, amb capacitat didàctica per transmetre als estudiants els coneixements necessaris però, a més, per estimular-los a l'esforç personal per adquirir-los; també és important la dedicació prioritària a l'ensenyament i la capacitat d'integrar-se en un equip científic i de coordinar-se amb els equips afins, per tal de treballar segons un model o orientació comuns. Aconseguir aquests objectius pot semblar idealista, però sense una voluntat ferma en aquest sentit, resulta impossible que un centre universitari públic assoleixi un determinat nivell de solvència i que compleixi la funció que la societat exigeix, tenint en compte que depèn de les polítiques i dels recursos públics. Aquestes idees eren presents a l'hora de buscar els professors per posar en marxa la FIB. Per això es va pensar en dues vies complementàries; per una banda, es va voler comptar amb algunes persones amb experiència reconeguda adquirida en l'exercici professional o en altres universitats, i amb graduats joves doctorats a l'estranger; i, per altra banda, es va pensar en formar professors joves, poc després d'haver acabat els estudis de l'especialitat en alguna de les carreres afins que ja existien, que tinguessin el propòsit d'adquirir el títol de doctor i de dedicar-se a la nova Facultat. Amb aquesta finalitat, així que va ser possible, des de l'octubre del 1976 es va impulsar l'elaboració de tesis doctorals i la preparació de cursos de doctorat.

A cada un d'aquests aspectes s'hi refereix Martí Recober. No els repetiré, però sí que intentaré aportar-hi algun comentari. El text de Martí m'ha fet reviure molts tràmits que vàrem fer conjuntament, ell com a degà i jo com a gerent de la UPB; algunes notes que guardo me'ls han precisat. Recordo molt bé les angoixes que vàrem passar. I, alhora, com anàvem encaixant els fragments de les gestions i les visites per aconseguir el que ell es proposava; a mi em corresponia moltes vegades fer-ne la tramitació administrativa.

L'elaboració del pla d'estudis

Els responsables de la Facultat tenien clar el tipus de pla d'estudis que volien implantar: per crèdits i no per cursos, com era tradicional. Llavors era una proposta totalment insòlita; no hi havia cap precedent al nostre país. Però tampoc cap disposició que s'hi oposés.

El marc legal vigent era la Llei general d'educació, de l'agost del 1970, aprovada sent ministre d'Educació José Luis Villar Palasí, la qual abasta la totalitat del sistema educatiu espanyol, fet que no s'havia produït d'ençà de la Llei Moyano del 1857, més de cent anys enrere; totes les reformes legals del període intermedi només abastaven un sector del sistema. Es tracta d'una llei completa i coherent en els objectius, elaborada amb la intenció d'adaptar l'educació a una societat en desenvolupament; les intencions s'expressaven dins dels límits que el sistema i el moment polítics permetien; la fermesa en l'aplicació i en el desenvolupament reglamentari era molt inferior a l'ambició del propòsit.

La Llei proclamava que les universitats «gauran d'autonomia», concepte que s'esmentava de manera poc precisa, com correspon a la situació sociopolítica del franquisme tardà en la qual havia estat aprovada. Però algunes mesures concretes relatives a l'autonomia oferien un bon camp d'actuació. Una d'aquestes –no pas la més destacada– era que, segons l'article 37, els plans d'estudi dels centres universitaris «serán elaborados por las propias universidades de acuerdo con las directrices marcadas por el Ministerio de Educación y Ciencia que [los] referendará». És a dir, que l'elaboració ja no corresponia al Ministeri, sinó a cada universitat. Que la llei ho digués no significava que es desenvolupés, ni que els funcionaris encarregats d'aplicar-la hi fossin molt propensos, però, en el cas de la FIB i d'algun altre centre de la UPB, es va aprofitar aquesta esclatxa per promoure uns plans d'estudi nous, que finalment havia de referendar el Ministeri.

La proposta d'organització per crèdits del pla de la FIB causava estupefacció als funcionaris del Ministeri amb els quals es parlava. El que es presentava era innovador, no

estava d'acord amb la tradició establerta, tampoc era el que proposaven les altres dues facultats creades, que s'inspiraven en una sensibilitat diferent. Gràcies a la tenacitat de Martí Recober, mostrada de manera molt pacient, al suport que va tenir del Rectorat de la Universitat, i al rigor amb el qual es va elaborar, la proposta va ser finalment acceptada. Va costar nombrosos viatges a Madrid, visites a organismes i serveis diversos del Ministeri, llargues converses i controvèrsies, esmenes en els escrits que sovint consistien a expressar el mateix concepte amb una redacció més precisa i acurada. Finalment es va aconseguir la conformitat, amb la cautela que representava l'afegit de «provisional» o el qualificatiu d'«experimental» per al pla. Els que des del Ministeri li van donar curs ho van fer, tanmateix, amb poc entusiasme, poc convençuts de la viabilitat de la proposta. Han passat més de vint anys i l'estructura dels estudis per crèdits, llavors gaire bé rebutjable, s'ha implantat amb caràcter general. Fa pocs mesos, quan ja tenia intenció de preparar aquest article, un dels funcionaris que llavors havíem tractat m'ha recordat i confirmat l'estranyesa que causaven les propostes fetes des de la FIB.

Una altra qüestió també va causar problemes amb l'administració del Ministeri. El deganat de la FIB, amb el criteri raonable d'incorporar com a professors alguns especialistes de reconegut prestigi, va proposar al professor Tomàs Lang, xilè de nacionalitat, que exercia en una universitat nord-americana, de qui a més de la labor docent se n'esperava un assessorament general. Llavors tota la contractació l'havia d'aprovar el Ministeri. Quan es va presentar la proposta va causar sensació; era insòlita, no estava dins de les normes en ús, ni coincidia amb els usos habituals. Com se'ls ha ocorregut voler contractar precisament un xilè? És que no hi ha espanyols que ho puguin fer? Tanmateix no ni havia cap impediment legal; evidentment, es necessitava una autorització especial atesa la nacionalitat estrangera del proposat. Però no es veien ganas de donar curs a l'expedient. Es van haver de salvar nombrosos obstacles, assegurar que els documents fossin correctes, que s'enviessin al lloc correcte, que no quedessin indefinidament en una carpeta, que els passos successius s'anessin fent, etc. També aquí la tenacitat pacient de Martí va aconseguir que Tomàs Lang pogués fer la feina que se li volia encomanar.

El primer emplaçament provisional

Respecte als locals on poder començar les classes, Martí Recober esmenta que, com a solució provisional, es van ocupar alguns espais annexos a la Torre Girona, que es van habilitar durant l'estiu del 1977. Martí, amb gran pragmatisme, va saber treure partit de l'escassetat de locals i de recursos, i va saber usar amb gran eficiència el poc que podíem disposar, sense mostres airades de protesta per la precarietat de la situació. Vaig apreciar molt aquesta actitud pragmàtica i positiva. Les circumstàncies en les quals es van poder utilitzar aquests locals mereixen un comentari.

Un problema que la UPB tenia des de la seva creació era no solament la manca d'edificis per als centres nous (Telecomunicació, Camins i Informàtica), o de terrenys on construir-los, sinó la llarga incertesa sobre l'ubicació del «campus» on s'havien d'aixecar les noves construccions. Des del 1971 s'havia parlat de diverses propostes, sense decidir-se per cap de concreta: la llavors anomenada «riera de Caldes», al terme de Mollet del Vallès, on l'Administració preveia la creació d'una zona mixta industrial i residencial; un terreny de la part alta del terme de Sant Just Desvern, uns altres terrenys no definits a la Mancomunitat Sabadell-Terrassa, i potser alguna altra proposta. També es negociava, conjuntament amb el Ministeri, una forma de finançament especial en col·laboració amb el Banc Mundial, sobre la qual, finalment, no es va arribar a cap acord.

Quan es va posar en marxa l'Escola d'Enginyers de Camins (1973 - 1974), la primera instal·lació provisional va ser a la Torre Girona, de la qual la UPB en va llogar temporalment una part a la congregació de religioses de l'Assumpció, propietària de l'edifici, on pocs anys abans hi funcionava un internat de noies, que havia quedat fora d'ús.

El novembre del 1975 es va prendre una decisió que es pot qualificar d'històrica. El nou campus de la Universitat Politècnica seria a la zona de Pedralbes. Després d'unes gestions fetes des del Rectorat, amb gran cautela i amb gran eficàcia, es va aconseguir l'aprovació del decret del 7 de novembre del 1975, que declara d'urgència l'expropiació

forçosa de terrenys, de 116.000 metres quadrats de superfície, situats a la part posterior del Palau Reial de Pedralbes. Aquesta extensió comprenia vint-i-una finques, de diversos propietaris, amb grans expectatives sobre la seva urbanització, per a la qual ja hi havia projectes elaborats. El decret va determinar un canvi d'ús i de qualificació urbanística dels terrenys. No sé si mai s'arribarà a ponderar l'abast de l'operació i la importància de la decisió per al futur de la UPB.

La finca de la Torre Girona formava part de la superfície a expropiar: el seu destí final estava determinat. Per a les religioses quedava clar qui en seria el nou propietari, i també el procediment de transmissió de la propietat; potser, d'entrada, no ho estava tant el termini. El responsable administratiu de l'operació era la Junta de Construccions, Instal·lacions i Equipament Escolar, organisme autònom del Ministeri d'Educació; llavors la Universitat Politècnica, com totes les altres, no tenia competències patrimonials, ni existia encara una Administració autònoma de Catalunya que les tingués. El domini patrimonial dels edificis universitaris era del Ministeri; la Universitat en tenia la possessió i l'ús. Aquesta, en tot cas, proposava les decisions i els projectes, però de l'aprovació, la gestió i el finançament se n'encarregava la Junta esmentada.

Pensant en la continuïtat del funcionament de l'Escola de Camins, des del Rectorat, immediatament després de l'aprovació del decret d'expropiació, es van fer les gestions per tal que la finca de la Torre Girona fos la primera a ser ocupada entre les compreses dins del perímetre de l'expropiació. Es resolien dos problemes: que la congregació religiosa pogués realitzar sense demora la intenció de vendre la finca i que aquesta pogués ser utilitzada de manera més definitiva per la Universitat, i en concret per l'Escola de Camins.

Fets els tràmits administratius i econòmics corresponents per part de la Universitat i de la Junta de Construccions, tota la finca va quedar en possessió de la UPB. El dia 28 d'abril del 1977, com a gerent, jo mateix vaig actuar en representació de la institució per prendre'n possessió. Per a les religioses acabava definitivament una etapa, i per a l'Escola de Camins en començava, o se'n consolidava, una altra.

A partir de la primavera del 1977, col·laborant-hi la Direcció de l'Escola i el Servei d'Obres de la UPB, es van projectar diverses obres de reforma interior, que es van executar durant l'estiu, encaminades a adaptar la configuració de l'antic col·legi a les necessitats noves, de la forma més ràpida i racional possible amb una despesa prudent. En començar el curs 1977-1978 l'Escola de Camins va disposar de tot l'edifici.

La primavera del 1977 també es tractava de trobar un emplaçament provisional per a l'inici de les activitats de la FIB, i va ser llavors que es va veure la possibilitat d'utilitzar algunes de les construccions auxiliars situades al mateix recinte de la Torre Girona. La bona disposició de l'Escola de Camins i del seu director José A. Torroja va permetre d'arribar a acords per a aquesta solució provisional. A més, alguna aula de l'interior de la Torre Girona es podria utilitzar conjuntament i també la biblioteca, una de les primeres necessitats de la FIB. La bibliotecària de l'Escola de Camins, Maria Teresa Orpinell, va col·laborar en l'organització d'una secció específica per a la FIB.

Es tractava d'una solució provisional immediata. La definitiva hauria de ser la construcció del nou campus, després de l'aprovació del Pla Especial d'Ordenació urbanística de la zona, el projecte del qual s'havia encarregat a l'arquitecte Lluís Cantallops. Per aquesta època no estava gens clar quin seria el projecte a executar ni el termini corresponent. Aviat se'n va dir Campus Nord, per diferenciar-lo del conjunt d'edificis situat al sud de la Diagonal.

L'adquisició del primer equipament

L'adquisició d'equipament mereix un altre comentari. La creació de nous centres s'atorgava sempre amb la condició enganyosa que no havia d'implicar un increment de la despesa pública. Lògicament ningú no es creia que pogués ser possible. A la pràctica, s'havien de descobrir tots els pretextos i excuses per trobar recursos de qualsevol procedència, aprofitant romanents de crèdit i de tresoreria, habilitant crèdits, destinant-hi part d'algun crèdit genèric, comptant amb ajuts externs, fent estalvis o petites operacions d'enginyeria financera, etc.

En aquest vessant econòmic em va tocar de participar-hi més intensament, i alhora de patir-hi més, sovint davant la impotència d'encarrilar els problemes i de trobar-hi solucions. També aquí vull remarcar l'habilitat notable de Martí Recober, la seva capacitat de fer múltiples i discretes gestions per anar trobant petites quantitats, que sumades permetessin obtenir un resultat útil. Ell esmenta, esvaït en la llunyania, el record nebulós del procediment o el mecanisme burocràtic per mitjà del qual es va poder adquirir un equip informàtic, de la marca concreta que per motius tècnics desitjava la Facultat i que costava 5 milions de pessetes. Per a l'adquisició d'aquest equip era preceptiva l'aprovació de la Comissió Interministerial d'Informàtica. En cap expedient oficial ni en cap anotació comptable de la Universitat ni de l'Estat hi figura l'equip adquirit. Oficialment, el que consta que es va adquirir és una sèrie d'elements o d'accessoris aïllats, cada un dels quals es va descriure amb molt detall, sense usar la paraula informàtica o altres termes tècnics compromesos que fessin sospitar que era obligat el tràmit de la Comissió Interministerial. Cada un dels elements es va adquirir com un lot independent dels altres i, atesa la seva descripció precisa, es va poder fer sense gaire competència.

El fraccionament va ser necessari no solament per eludir un tràmit complex prop de la citada Comissió, sinó també per una qüestió més difícil que el mateix tràmit administratiu, que era el fet que tampoc es disposava de cap partida global de 5 milions, sinó d'importos molt més baixos. Cada un dels elements es va adquirir amb càrrec a crèdits diferents i pagats amb recursos de procedència variada: uns amb càrrec al pressupost de funcionament ordinari de la Universitat, uns altres amb partides destinades a inversions, o de fons d'acció conjuntural, o d'emergències, o per a primeres instal·lacions, o pagats directament pel Ministeri, però encara de manera fraccionada des de diverses direccions generals o organismes, és a dir no per un sol servei sinó per diversos.

La condició de funcionar sense increment de despesa, o amb pressupost zero, significava que s'havia de comptar amb ajuts externs. Amb aquesta finalitat es va constituir un Patronat, o Comissió de Patronat ja que aquest era el nom oficial; no es pretenia solament aconseguir ajuts econòmics, sinó també un suport social, molt convenient en determinades situacions. Es tractava d'un organisme previst a la Llei i estava en relació

amb el Patronat de la Universitat que també funcionava. L'eficàcia de cada Comissió de Patronat depenia molt de les persones que la formaven, de la bona relació amb el director de l'escola o facultat corresponent i d'alguna altra circumstància. Per a la comissió de la Facultat d'Informàtica es va oferir la presidència, que va acceptar, a Josep Vilarasau Salat, enginyer industrial, llavors director general de la Caixa de Pensions de Barcelona, que durant un temps va impulsar un suport decidit i profitós. En formaven part representants d'empreses i entitats relacionades amb el sector de la Informàtica.

El cas de l'ordinador, d'un cost total de 5 milions, que llavors era una quantitat apreciable, és el més quantiós dels que vàrem haver d'afrontar. Altres adquisicions d'import més baix van tenir una tramitació semblant. Però totes es van fer amb un rigor i seriositat remarcables, malgrat que va ser un veritable treball d'enginyeria financera. Crec que tant Martí com jo vàrem aprendre força. Tanmateix alguna vegada ens deprimíem i teníem la temptació de deixar-ho córrer, però moltes altres ens divertíem.

Aquest episodi és bastant representatiu de la manera d'actuar que ens vàiem obligats a adoptar, l'única possible per tirar endavant un centre nou en aquell temps i en aquelles circumstàncies. En les obres literàries de Mariano José de Larra, de Benito Pérez Galdós i de Franz Kafka probablement hi trobaríem alguna situació similar.

El rectorat de Fernández i el retorn de Ferraté

Vull recordar una altra qüestió de l'any 1978: el retorn de Gabriel Ferraté al Rectorat. Com he dit abans, des del gener del 1976 va ser nomenat director general d'Universitats i Investigació. L'abril d'aquell any, la Direcció General es va partir en dues, la d'Universitats i la de Política Científica. Ferraté va ser el titular d'aquesta última fins al 26 de novembre. A partir del gener del 1977 es va reincorporar a la seva càtedra de Barcelona i a la direcció de l'Institut de Cibernètica i va seguir col·laborant en els primers passos de la Facultat d'Informàtica.

Julià Fernández va ser el rector de la Universitat Politècnica des del maig del 1976 fins al 3 del maig de 1978, en què en un claustre general va presentar la dimissió, irrevocablement.

Durant dos anys va exercir el càrrec amb gran dedicació i il·lusió, amb la bonhomia que li era inherent; li va tocar presidir la Universitat en una època molt complexa, des dels primers mesos després de la mort de Franco. El període era ple d'incerteses. Les inquietuds que durant molts anys eren latents a la nostra Universitat, i en general a totes les de l'Estat, es van poder formular més obertament. La llibertat encara no tenia un reconeixement jurídic, però la tolerància era més generalitzada, gràcies a la comprensió i la condescendència de les autoritats de cada universitat. L'autonomia universitària era l'aspiració promoguda des dels sectors més progressistes. S'estava en plena transformació d'una universitat d'èlite a la de masses, a causa del notable increment del nombre d'estudiants. Un dels problemes més angoixosos era el del professorat, una de les causes més manifestes del qual era que la majoria dels professors universitaris eren PNN, sense una vinculació professional permanent i estable, i amb una absoluta inseguretats jurídica sobre el futur. Des del Ministeri d'Educació no s'obtenia cap resposta a les protestes i a les demandes plantejades.

Julià Fernández, com a rector, va ser receptiu a les aspiracions del sector progressista i va permetre i fomentar, a l'àmbit de la Universitat Politècnica, que es proposessin vies de sortida agosarades. Durant el seu mandat com a rector van tenir lloc les gestions explicades fins ara relatives a la FIB i es va posar en marxa l'activitat acadèmica el curs 1977-1978.

El dia 28 d'abril del 1978 es va reunir el Claustre general de la UPB. L'ordre del dia comprenia nombrosos temes. Inclouia una segona sessió el dia 2 de maig, que previsiblement s'allargaria en una segona jornada al dia següent. El nombre de temes, l'amplitud del debat i, també, el poc ordre amb el qual es va desenvolupar la primera, la va fer necessària. En començar la sessió del 3 de maig, Fernández va anunciar la dimissió irrevocable com a rector. Tenia confiança i havia posat la il·lusió en l'anomenat «pro-

cés constituent» i va al·legar que no el considerava viable, atesa l'actitud dels polítics envers la Universitat. Ell havia apostat per les propostes i les opinions més renovadores, i cada vegada era més palesa la manca de marc jurídic perquè poguessin tenir efectivitat. La situació global feia créixer el desànim i la crispació interna a la Universitat; Fernández havia procurat escoltar tothom, donar curs a totes les propostes i es sentia personalment desbordat; tot això l'havia portat a la decisió de dimitir, la qual cosa per a tothom va resultar sorprenent per inesperada.

Al cap de poques setmanes, Gabriel Ferraté, que durant l'any 1977 havia format part de la Junta de Govern i havia participat activament en els debats, tornà al Rectorat, encapçalant un equip de sis vicectors, d'àmplia representació universitària. Amb l'equip i el programa d'actuació que presentava, Ferraté va ser acceptat amb notable majoria pel Claustre després d'una votació celebrada el 19 de juny, en la qual era l'únic candidat. A finals del juny del 1978 va començar a actuar. D'aquesta manera s'iniciava una nova etapa a la Universitat Politècnica.

Notes sobre el primer període de funcionament

Fins aquí, hem parlat d'actuacions i de gestions encaminades a posar en marxa la FIB. Dels propers apartats de l'escrit, en dedicaré un a recopilar i comentar algunes dades quantitatives sobre el funcionament dels primers anys, que em semblen il·lustratives de l'evolució, i un altre apartat el dedicaré a relatar el llarg procés per aconseguir disposar d'un edifici idoni per a un funcionament més correcte.

Totes les actuacions comentades estaven encaminades a poder iniciar les activitats acadèmiques. Són anteriors al començament de les classes l'octubre del 1977. El compromís que no hi hagués increment de despesa pública, en un llenguatge més administratiu significava que no existia cap crèdit assignat a la nova Facultat, ni per a la posada en marxa ni per al primer funcionament ordinari, i que els responsables s'havien d'ocupar de trobar els mitjans necessaris. En conseqüència, els recursos humans i econòmics es van haver d'obtenir per redistribució dels que existien.

En la posada en marxa de cada centre nou, per passar de l'assignació de pressupost zero a una integració progressiva al pressupost de la Universitat, l'equip rectoral, i principalment el gerent, havien de fer veritables equilibris, actuant amb discreció i alhora amb transparència. S'havien de redistribuir recursos, decisió que, lògicament, provocava enuigs o greuges comparatius de les altres escoles, que els tenien assignats o que preveien que els correspondrien. En el cas de la FIB, com poc abans per a l'Escola de Camins, vaig procurar actuar amb la màxima seriositat. No sé si la gestió va ser prou eficaç; si més no, no ho semblava. Tanmateix, vàrem tirar endavant enmig de greus dificultats, actualment poc entenedores, després de vint-i-cinc anys.

En l'etapa preparatòria, anterior a l'octubre del 1977, les gestions administratives i l'e-laboració i la tramesa de documents es feia des del Serveis Generals de la Universitat. Val esmentar la col·laboració concreta, en aquesta fase, i per a d'altres assumptes especials, d'una funcionària administrativa, adscrita a la Gerència, a la qual tant Martí Recober com jo teníem en molta estima: Dolors Solé Rexach.

Des de l'octubre del 1977, la FIB es va anar integrant a l'estructura administrativa de la UPB pel que fa al personal, a l'administració, a la gestió econòmica, etc., és a dir, en tot allò relatiu al funcionament ordinari, equiparant-se progressivament als altres centres. Algunes dades dels primers anys poden il·lustrar sobre el procés d'integració.

Martí Recober, en el seu escrit, sintetitza en una frase un aspecte de la situació. Diu: «Després de moltes reclamacions i molta insistència davant del gerent, es va incorporar un petit grup de persones per a les tasques d'Administració i Serveis que van haver de treballar molt». Jo afegiria que, a més, el simplifica i en redueix l'abast.

El gerent, amb les múltiples limitacions que té qualsevol forma personal de ser, era ben conscient de les necessitats de la FIB i procurava en tots els aspectes fer el que podia, que no era pas el que hauria volgut. Potser hauria pogut actuar amb més audàcia i amb més agilitat; alguns anys més tard ha estat permès actuar-hi o s'han imposat uns altres hàbits per la via dels fets consumats. Llavors les circumstàncies personals i de

l'entorn l'obligaven a actuar amb molt rigor. Les plantilles reconegudes i els efectius de personal disponibles eren limitats i no es podien sobrepassar. El control era molt estricte. Per ampliar-les s'havia de tramitar un expedient, que certament era en curs, però que seguia els passos lents de l'Administració, que si no s'espitgen arriben a adquirir la velocitat zero. Per poder assignar a la FIB les tres primeres persones d'administració, nombre tanmateix insuficient, es van haver de treure d'altres llocs, amb la consegüent reacció dels responsables d'aquests altres centres. La solució va ser treure-les dels Serveis Generals, per no perjudicar cap centre, és a dir de l'entorn on el gerent era el responsable més directe, amb la consegüent incidència negativa sobre els serveis. Per a les poques persones de serveis, ara no en recordo el nombre, es va poder actuar amb més flexibilitat.

De forma semblant es va haver de fer per destinar a la FIB alguns recursos econòmics, especialment per redistribució de les assignacions pressupostàries, i, en tot cas, destinant-hi algun romanent que altres centres també esperaven. Les propostes que es van fer a la Junta de Govern van comptar amb la comprensió dels altres centres, que també haurien desitjat beneficiar-se'n. Gestions insistents, reiterades i complexes van permetre aconseguir petites subvencions extres procedents del Ministeri.

D'aquesta manera es va poder fer front, també, a les primeres designacions de professors, obtenint alguna dotació de les que llavors pagava directament el Ministeri i alguns recursos per poder incrementar la contractació docent des de la Universitat.

Algunes dades

L'octubre del 1977 es començaren a donar les primeres classes amb 160 alumnes matriculats, compresos els de doctorat. (No he tingut a l'abast la distribució corresponent). El 1978-1979, el nombre d'estudiants matriculats fou de 227, i el 1979-1980, de 408 (distribuïts entre els cursos 1er i 4rt i doctorat, dels quals n'hi havia 24). ⁴El curs següent ja fou de 596 i el 1981-1982 (amb tots els cursos complets), de 852. El creixement va seguir una línia ascendent durant bastants cursos.

El nombre de professors evoluciona segons les xifres següents:

Curs	Total Professors	Dedicació exclusiva	Percentatge dedicació
1977-1978	26	3	11,5%
1978-1979	39	8	20,5%
1979-1980	44	8	18,2%
1980-1981	48	12	25 %
1981-1982	47	13	27,6%
1982-1983	68	24	35,2%
1983-1984	89	52	58,4%

Hem donat només la xifra total de professors, sense distingir entre els ordinaris (catedràtics, agregats i adjunts) i els encarregats de curs. Els últims anys esmentats ja s'impartien tots els cursos de la carrera. Una característica a remarcar és el nombre apreciable de professors en dedicació exclusiva. A partir del segon curs acadèmic, 1978-1979, el percentatge és bastant semblant a la mitjana de totes les escoles superiors de la UPB, que es pot situar aproximadament en el 20 %. A partir dels següents, que s'avança cap a la consolidació, els percentatges de la FIB, que creixen cada any, superen de forma clara la mitjana. Representa un exponent de la política de professorat seguida per la FIB, circumstància que resulta remarcable tenint en compte la situació d'instabilitat dels professors afectats.

En el pressupost de 1978 hi figura per primera vegada una assignació a la FIB per a funcionament ordinari (capítol 2n). Les despeses en aquest concepte dels primers anys

són les següents:

	Assignades	Liquidades
1978	?	6.105
1979	5.500	6.284
1980	5.691	6.488
1981	5.937	7.259
1982	8.371	8.685
1983	9.845	10.319

Xifres en milers de pessetes

Un altre indicador el poden constituir les assignacions a la FIB per a inversions. Les xifres disponibles només es refereixen a les gestionades des de la Universitat dins del seu pressupost; en els anys compresos entre 1978 i 1983 donen una mitjana anual de 4.085 milers de pessetes. No he trobat informació de les inversions destinades a la FIB gestionades des del Ministeri, que llavors eren bastant apreciables.

La investigació ja era una activitat reconeguda a la UPB quan es va crear la FIB. Era diferent de la situació en la qual s'havien trobat els centres creats de nou alguns anys abans, en què la institucionalització de la recerca s'estava iniciant; el panorama havia anat canviant. La FIB va mostrar des de l'inici la vocació en el camp de la recerca. En el seu sector científic específic, de tecnologia avançada en transformació molt ràpida, la investigació és totalment indispensable.

Ben aviat la FIB va entrar en els circuits per sol·licitar i aconseguir subvencions destinades a investigació. Llavors la recerca a la Universitat, de la qual en donarem alguns indicadors, era finançada amb recursos específics transferits, principalment, des de dos

organismes: la Direcció General de Política Científica del Ministeri d'Educació i la Comisión Asesora de Investigación Científica y Técnica (CAICYT). Els fons procedents de la Direcció General eren el que s'anomenava ajut a la investigació (Fomento de la Investigación Universitaria, FIU, a l'argot dels universitaris), que consistia en una subvenció global a cada universitat, que des dels òrgans de govern corresponents (per a la UPB, la Junta de Govern) es distribuïa entre els centres superiors. L'any 1978, la FIB va participar per primera vegada en el repartiment. Les quantitats que li foren assignades en diversos anys es transcriuen a continuació:

FIU	FIB	Total UPB	%
1978	262	7.000	3,7
1979	405	13.900	3
1980	506	14.162	3,7
1981	536	15.000	3,6
1982	596	14.790	4
1983	1.569	19.288	8,1
1984	1.589	17.870	8,9

(en mils de pessetes)

La CAICYT anunciava cada any programes de foment de la investigació, amb subvencions o ajuts específics, per àrees o per línies d'actuació assenyalades; els ajuts eren concedits per finançar projectes o programes concrets, proposats i sol·licitats des de les càtedres o departaments de les universitats, que havien de ser aprovats prèviament. Els primers projectes presentats des de la FIB van ser aprovats l'any 1980. En el quadre següent podem observar l'evolució en alguns anys:

	FIB	Total UPB	%
1980	9.280	78.769	11,8
1981	-	13.339	-
1982	-	46.383	-
1983	11.347	45.414	-
1984	27.994	219.910	12,7

(milers de pessetes)

Des que s'incorporà a l'assignació per projectes de la CAICYT, la FIB va ocupar un lloc destacat entre els centres de la Universitat, formant el grup capdavanter amb les escoles d'Industrials de Barcelona, de Telecomunicació i de Camins. L'atorgament es feia directament des de la CAYCIT. Precisament des del 1980, l'import dels projectes aprovats per a la UPB experimentà un increment apreciable; l'any anterior havia estat de 3.140 milers de pessetes. El 1980 les assignacions passen a tenir una durada d'execució de tres exercicis i es van incrementant fins a les esmentades 78.769.

Sembla que aquest any s'ha donat una empenta a la política d'investigació universitària, que anirà adquirint més importància en els següents, encara que amb una evolució lenta i inferior a la desitjable. L'increment dels recursos contribueix a l'evolució de la consciència sobre la necessitat de la investigació.

Una nova solució provisional d'instal·lació

L'estiu del 1978, quan Ferraté va tornar al Rectorat, la FIB ja estava en marxa i els diversos aspectes del funcionament anaven evolucionant de forma positiva, però hi havia

una qüestió per a la qual no s'hi veia una solució immediata: poder disposar d'uns locals per donar les classes i desenvolupar l'activitat de la Facultat amb un mínim de condicions. Havia esdevingut un dels problemes més greus sobre els quals s'havia d'actuar amb caràcter d'urgència.

La solució donada des de l'octubre del 1977 era d'una provisionalitat absoluta i d'una insuficiència total. Els espais eren limitats i no permetien l'ampliació. La solució definitiva estava en la construcció del nou Campus, en el qual es preveia construir edificis idonis per a la instal·lació correcta i definitiva de la Facultat i de les altres escoles noves com eren les d'enginyers de Camins i de Telecomunicació, però el termini que es podia preveure era llunyà. Després del decret d'expropiació dels terrenys de Pedralbes, tot just s'estava a les fases inicials de l'execució. El juliol del 1978 només s'havia encarregat el projecte d'ordenament urbanístic dels terrenys a l'arquitecte Lluís Cantallops, que hi estava treballant, però que tot just era a la fase de recopilació de dades, opinions i criteris per a l'elaboració de l'avantprojecte. S'havien de superar totes les etapes i passar tots els tràmits, que sempre són llargs, adjectiu que es fa superlatiu quan es tracta d'una gestió pública, i més encara en la circumstància política que vivíem, en plena transició. Per tant, s'havia de comptar que l'acabament de la construcció dels edificis que havien d'anar destinats als centres nous, i en concret a la FIB, tardaria bastants anys a ser realitat.

Calia pensar en una altra solució, també provisional, però que permetés un funcionament correcte fins que es pogués comptar amb la instal·lació definitiva. Aquesta va ser una de les qüestions que es va tractar en el pla d'actuació que Ferraté va impulsar des del retorn al Rectorat; un pla que volia plantejar de forma global les necessitats de tots els centres de la Universitat, amb les prioritats corresponents.

Pocs mesos abans havíem descobert l'existència d'un solar de la zona universitària de Pedralbes, d'una superfície d'11.627 metres quadrats, situat al sud de l'Escola d'Enginyers Industrials, a l'actual carrer de Pau Gargallo, que estava en unes condicions singulars, i que llavors no tenia cap utilització. D'un document de l'any 1961 que va trobar al seu despatx el director d'aquesta Escola, Francesc Compta, s'en dedueix que el

solar havia estat adquirit amb un crèdit de la Direcció General d'Ensenyances Tècniques. Aquesta afirmació s'ha de situar en el procés de formació de la zona universitària de Pedralbes, amb l'objecte de traslladar-hi algunes facultats de la Universitat de Barcelona i les escoles tècniques d'Enginyers Industrials, d'Arquitectura i d'Aparelladors. De la gestió de l'adquisició dels terrenys i de les construccions corresponents –almenys de les primeres– a càrrec del Ministeri d'Educació, se'n va encarregar, la dècada dels 1950, un organisme autònom que s'anomenava, més o menys, Junta d'Obres de la Universitat de Barcelona. Les escoles tècniques no formaven part d'aquesta Universitat, almenys no hi estaven integrades ni hi tenien dependència orgànica, encara que sobre alguns aspectes, el rector hi tenia competència. Depenien directament del Ministeri, de la Direcció General d'Ensenyances Tècniques Superiors, que era diferent de la d'Ensenyances Universitàries, de la qual depenien les universitats. Estem parlant d'uns anys anteriors a l'inici del procés d'integració de l'ensenyament tècnic a la Universitat, al qual m'he referit al principi d'aquest escrit.

Per fer les adquisicions, els crèdits per a les facultats i per a les escoles tècniques procedien separatament de les dues direccions generals esmentades. Per tant, el fet que el solar hagués estat adquirit amb un crèdit de la Direcció General d'Ensenyances Tècniques significava que estava destinat a la construcció d'una escola tècnica, totes les quals anys més tard van formar la Universitat Politècnica. En aquest cas concret, per les vagues informacions que n'hi ha, sembla que es preveia una segona fase de construcció de l'Escola d'Enginyers Industrials.

El document trobat per Compta era l'únic que es coneixia que podia acreditar algun dret sobre el solar. No hi ha a la nostra Universitat cap títol de propietat; la documentació de l'esmentada Junta –que es va encarregar de les gestions fins que va ser extingida, en unes condicions força peculiars, i assumida la seva funció directament pel Ministeri–, si es conserva, està dispersa i no pas a l'abast. Sobre el solar i els altres terrenys universitaris no hi havia, el 1978, cap inscripció al Registre de la Propietat; al Cadastre, la parcel·la figurava com a propietat del Ministeri d'Educació, com efectivament era des d'un punt de vista patrimonial.

De moment, el contingut del document ens va semblar suficient per considerar que el solar estava disponible per a la UPB. Llavors, la Direcció General de Programació i Inversions del Ministeri i la Junta de Construccions Escolars, que eren els organismes que havien absorbit les funcions de l'extingida Junta d'Obres de la Universitat de Barcelona, eren els mateixos que s'encarregaven de les construccions per a la UPB.

El rector Ferraté va considerar la possibilitat d'utilitzar aquest solar per construir-hi un edifici de 7.000 m² de superfície útil, que en una segona fase es podria ampliar. Inicialment es destinaria a la Facultat d'informàtica i una part a un altre ús. Quan la FIB el deixés lliure per instal·lar-se a la ubicació definitiva al Campus Nord, podria ser destinat a un altre centre de la UPB, segons les necessitats del moment; el desig de Francesc Compta era que es pogués destinar a l'ampliació de l'Escola d'Enginyers Industrials que dirigia.

Un expedient lent i problemàtic

El 24 de juliol del 1978, pocs dies després de prendre possessió del càrrec, el rector ho plantejava en una reunió a Madrid a la Direcció General de Programació i Inversions. En principi van considerar vàlid l'argument en relació als drets de la UPB i van acceptar, també, programar la construcció que proposàvem, el cost de la primera fase de la qual van creure possible de finançar.

Ferraté, no obstant, volia tenir més documentats els drets sobre el solar i així ho va sol·licitar als responsables de la Direcció General o de la Junta de Construccions, per tal que ho comprovessin. Resultava clar que era patrimoni de l'Estat, i que la separació patrimonial de les universitats de Barcelona i Politècnica no estava feta. Retrobar els expedients de vint anys enrere, tal com desitjava Ferraté, no motivava gaire els funcionaris que, en tot cas, eren els responsables de la seva custòdia. Ferraté insistia, segurament perquè sospitava o tenia indicis que des de la Universitat de Barcelona, que fins

llavors ignoraven l'existència del solar, en saber que des de la UPB es pretenia actuar-hi, també se'ls havia despertat l'interès per reivindicar uns drets sobre el solar, atès que havia estat gestionat precisament des de la Junta d'Obres de la seva Universitat, la qual s'havia extingit deixant una nebulosa poc clara entre els pagaments efectuats i els que havien quedat pendents.

Ferraté insistia en comprovar els documents que hi havia a l'arxiu del Ministeri. Com a gerent, jo tenia una relació més directa i fluïda amb els funcionaris i vaig poder aconseguir tenir accés a l'arxiu. Un dia de finals de setembre del 1978 ens van acompanyar a unes golfes d'un edifici del carrer d'Alfonso XII de Madrid, a un extrem del parc del Retiro, que llavors era la seu de la Junta de Construccions i que antigament ho havia estat de l'Escola d'Enginyers de Camins. Eren unes golfes amb prestatgeries plenes de lligalls i carpetes, totes plenes de pols, amb un ordre molt aleatori; feia la sensació que ningú hi havia posat les mans en molt temps. Ens va acompanyar un subaltern que molt amablement ens va mostrar tot el que vam voler. Ferraté, bibliòfil reconegut, va tenir a les mans expedients curiosos que feia anys que ningú no mirava. Vàrem entrar-hi al matí i ens hi vàrem passar el dia, fins que el subaltern ens va indicar que se li havia acabat la jornada, i que, si volíem, podríem seguir l'endemà. Ell havia sortit una estona per dinar. El rector i jo no vàrem dinar. Vàrem obrir i mirar centenars de carpetes i descobrir expedients insòlits, però no vàrem trobar res relatiu a allò que buscàvem. Després d'una jornada en aquestes condicions, en un dia calorós de Madrid, passat suant en unes golfes plenes de pols, quan vàrem sortir, més que el rector i el gerent d'una universitat devíem semblar dos captaires.

El 24 d'octubre del 1978, en una nova reunió a la Direcció General, ens van donar la conformitat a la construcció de la primera fase de l'edifici que proposàvem, que llavors anomenàvem «Unitat docent Politècnica» que en principi es destinaria a aules i laboratoris de centres diversos de la UPB i que, un cop estiguessin en funcionament els centres que estaven compresos en el Pla Especial de Pedralbes (Campus Nord), es destinaria a expansió d'altres centres. El document que es va redactar com a memorandum de la reunió deia que «els terrenys són propietat de l'Estat i quedaren destinats el seu

dia a la construcció d'edificis per a escoles tècniques». Com a complement, el Rectorat proposava que s'encarregués el projecte als arquitectes José A. Martínez Lapeña i Elies Torres Tur.

El 23 del gener de 1979 es va enviar el projecte al Ministeri. Llavors vaig confirmar la sensació que no hi havia gaire diligència en tramitar-lo. Van començar a sortir inconvenients. No s'havia seguit el procediment prou correctament, ja que no s'havia enviat prèviament un avantprojecte. En fer un replantejament previ sobre el terreny, resultava que era travessat per una línia elèctrica d'alta tensió que no permetia la construcció; per seguir endavant amb la tramitació s'havia d'aconseguir el compromís ferm de retirar la línia. El projecte comportava un pressupost de 190 milions i només n'hi havia programats 160; per tant, o bé s'havia d'abaratir el projecte o s'havia de superar la diferència; etc. Això era el que em deien, i que, en trametre-ho al Rectorat donava la sensació que els inconvenients els posés jo; certament el llenguatge que des dels organismes del Ministeri s'usa quan es tracta protocolàriament amb un rector d'Universitat no és el mateix que en el tracte més freqüent i a un nivell més baix amb un gerent.

Un conflicte entre universitats

El 5 d'abril del 1979 vaig descobrir, gairebé per casualitat, que la Universitat de Barcelona havia donat tràmit al projecte d'un edifici ubicat en el mateix solar. Ho vaig comunicar de seguida al rector, que no ho volia creure de cap manera; era una situació incomprendible, però tanmateix era la realitat. La Universitat de Barcelona, enlloc de consultar com nosaltres la Direcció General i aconseguir un acord a les altures, i segurament volent presentar un fet consumat o bé comptant amb un assessorament més mal intencionat, havia seguit un altre procediment de tramitació valent-se de relacions en uns nivells més baixos de l'Administració i com si es tractés d'un tràmit normal. Per això, no es va posar de manifest la duplicitat fins que va arribar al responsable màxim que era el que nosaltres havíem tractat directament. El fet és que s'estaven a punt d'autoritzar dues construccions sobre un mateix terreny. Per tant, estàvem davant d'un conflicte latent entre les dues universitats, davant d'una situació que calia aclarir prèviament.

El rector Ferraté, superat el desconcert inicial, va usar la seva provada habilitat per arribar a una solució, naturalment, que li fos favorable. Les converses i negociacions que va tenir amb la Direcció General i amb la Universitat de Barcelona van ser nombroses. Les va fer ell directament, amb molta precaució. Aquestes gestions només es podien fer al nivell del rector, no a un d'inferior, i lògicament exigien reserva, tenacitat i cautela en grau superlatiu. Era una situació tanmateix difícil. Aclarir-la exigia, o bé una argumentació molt precisa i documentada per arribar al fons de la qüestió sobre els drets que cada una de les dues universitats pogués tenir sobre l'ús del solar, o bé una presa de posició decidida i definida per part del Ministeri. Les dues parts creien tenir raó i alhora tothom tenia ganes de tancar definitivament el tema.

Políticament, potser salomònicament, el director general va proposar una solució de pacte a tres parts entre el Ministeri, la Universitat de Barcelona i la Politècnica, per mitjà del qual el Ministeri es comprometia a construir un edifici «que durant dotze anys serà utilitzat per la Universitat Politècnica (prorrogables segons conveni escrit que es firmi entre aquesta Universitat i la Universitat de Barcelona), corrent a càrrec de la Universitat Politècnica durant aquest període les despeses derivades del seu funcionament. Transcorregut el termini corresponent sense renovació del conveni, l'edifici passarà a ser utilitzat per la Universitat de Barcelona».

Com a gerent, vaig expressar al rector les meves reserves; no ho acabava de veure clar. Em semblava que calia arribar a una definició més clara. Per altra banda, em semblava que el termini establert era curt. Al ritme que funciona l'Administració, dotze anys «és demà mateix». Com és lògic va prevaler el criteri del rector. Probablement la Universitat de Barcelona va obtenir alguna compensació que no figura al conveni. Aquest va ser signat el 12 de juliol del 1979. Havia passat gairebé un any des que n'havíem començat a parlar.

Represa de l'expedient

Per altra banda, des que es va trametre el projecte fins que es va arribar a la signatura del conveni, la tramitació va quedar paralitzada. A finals del juliol del 1979 estàvem en condicions de reprendre les gestions. Vaig procurar apressar-les. Trobo un paperet on vaig escriure el que em va dir un alt funcionari dels que hi intervenia: «No hay prisa»; aquesta és una de les expressions que davant d'un rector no es diuen. Darrera un entrebanc en sortia un altre. L'aprovació del projecte va tenir problemes per seguir el seu curs: des del Ministeri volien introduir-hi canvis per abaratir-lo; l'arquitecte no hi transigia; se li discutien els càlculs que havia fet i les solucions que donava; se li deia que en algun aspecte estava sobredimensionat, etc. La meua intervenció no era suficient. Alguns petits canvis i la intervenció directa del rector amb el director general van acabar amb un compromís sobre uns terminis i un calendari per a l'aprovació definitiva i la tramitació posterior.

Quan hi tornava a intervenir el gerent a través dels serveis d'un rang inferior en el sentit que es complissin els acords, les facilitats no eren les mateixes. Al rector li costava d'entendre-ho; el procés de desgast era continuat. Cada pas nou comportava un endarreriment; havia d'estar continuament ocupant-me de detalls, ja que qualsevol servia de pretext perquè no avancés. Va arribar un moment que ja semblava que s'havia arribat a una fita culminant com és l'anunci de la subhasta, per l'import de 190 milions. Llavors va resultar que no es podia anunciar perquè el nom d'Unitat docent Politècnica que havíem donat a l'edifici no estava d'acord amb no sé què, no estava homologat, havia de correspondre al nom d'un centre; finalment la subhasta es va anunciar com a «Ampliación en la Escuela Técnica Superior de Telecomunicación de Barcelona» (BOE del 5 de setembre del 1980).

Es va tramitar amb l'aprovació del projecte condicionada a alguns canvis que l'autor hi hauria d'introduir. Va començar una altra tanda de negociacions, que ralenties el procés. Hi va haver una qüestió en la qual l'arquitecte Martínez Lapeña no volia rectificar de cap manera el projecte; ell proposava l'ús d'un producte concret que des del

Ministeri trobaven improcedent per car, perquè no estava homologat i per algun altre motiu; les discussions s'allargaven i es crispaven i no hi havia manera de tancar l'operació. Vaig procurar suavitzar l'ambient i finalment des del Ministeri van donar la conformitat a la proposta. Quan semblava que s'havia arribat a un desenllaç feliç, va resultar que el producte en qüestió no existia al mercat.

Un altre punt de confrontació va sorgir entorn de la direcció de l'obra. Des del Rectorat de la UPB volíem que s'encarreguessin de la direcció els mateixos arquitectes que havien redactat el projecte, que també era el que ells desitjaven; des del Ministeri volien que la dirigissin els arquitectes de la seva Unitat Tècnica de Barcelona, compartint el criteri d'aquests. Com que ningú no transigia, es va arribar a la fórmula de la codirecció, que tampoc no agradava a ningú. Els criteris dels dos codirectors sovint no coincidien i eren causa de problemes en els quals algunes vegades havíem d'intervenir des de la Gerència sense que ens pertoqués. El «no hay prisa» del funcionari, s'anava complint inexorablement.

Seguint el llibre de dades

L'expedient va seguir el seu curs. El llibre «Dades Estadístiques i de Gestió de la UPB», publicat el maig del 1979, informa que està programada la construcció de l'edifici, d'una superfície total de 11.360 m² en dues fases; en una primera fase que constarà de 6.800 m² per a l'Escola d'Enginyers de Telecomunicació⁵ i de 500 per a l'Escola de Camins, amb la instal·lació d'un pont grua i altres elements del Laboratori d'Estructures, i una segona fase en què es construiran 4.560 m². La previsió és que aquests usos es mantindran fins al 1983 quan els dos centres podran disposar d'edificis propis al nou Campus. Segons el text, «per tal d'alleugerir el procés administratiu i constructiu, es construirà amb construcció industrialitzada, amb el que sembla que estarà enllestida en 10 mesos. El pressupost de l'obra serà de 191.000.000 pessetes i l'equipament s'avalua en 70.000.000 pessetes (mobiliari més el material de laboratori)». Amb el projecte que ja es dona per realitzat, des de la data comptada com a dia

zero, es preveu que la subhasta es pugui resoldre al cap de 70 dies i que la recepció provisional es pugui fer al cap de 400 dies.

El llibre de dades del 1980 informa que el projecte està aprovat tècnicament i que el concurs encara està pendent d'adjudicació. Es a dir, que ja s'ha aconseguit que el procés s'hagi endarrerit un any. Ja he indicat abans que l'anunci de la subhasta es va publicar el setembre del 1980. El llibre del 1981 informa que s'han seguit les actuacions administratives i que la subhasta ha estat adjudicada a l'empresa Agroman per 148 milions de pessetes. Es pot comprovar que la rebaixa ha estat considerable, del 22,75 %. El termini d'execució de les obres es fixa per a l'u de març de 1983. És a dir, que la data prevista dos anys abans com a final del període d'utilització, ara s'ha transformat en la de l'inici de la construcció.

El maig del 1982, el llibre de dades informa de l'estat de l'execució de l'obra, concretant que la coberta està «col·locada tota la base resistent», i dona notícia d'«un lleuger retard respecte al planning inicial». Aquesta última frase amaga un problema greu. L'empresa constructora, un bon dia, va advertir a la Gerència, que havien sorgit inconvenients tècnics i que s'havia de tramitar una ampliació del crèdit; si no s'aprovava amb urgència amenaçava de no continuar l'obra. Jo ja no era gerent des de febrer del 1981, però, com a vicegerent era el responsable dels temes econòmics. Vàrem comunicar al Ministeri aquest entrebanc, que per altra banda a mi no em va venir gaire de nou, atesa la rebaixa amb la qual s'havia adjudicat el concurs. L'alt funcionari responsable ens va aconsellar, amb una certa reserva, que negociéssim la situació amb l'empresa i que procuréssim aconseguir un acord ràpid, ben definit, i al més baix possible, i que ens mentalitzéssim que de des de la Universitat havíem d'abonar el seu import; més tard podríem intentar que el Ministeri ho compensés. Del contrari ens feia els pitjors auguris. L'home parlava des d'una llarga experiència, però sense que res del que ens deia pogués quedar per escrit. Per pragmatisme i pensant solament en l'eficiència del resultat, vaig advocar per seguir el consell. Al nou gerent, i a l'equip rectoral, els va semblar poc ètic el plantejament i el fet que la Universitat hi hagués d'aportar res, encara que fos transitòriament. En conseqüència, no es va accedir a l'acord directe amb l'empresa i es va remetre el tema al Ministeri, que era, en definitiva, el que finançava la construcció.

El llibre de dades del 1983 diu: «La Direcció facultativa va demanar un reformat al projecte primitiu. Per aquest motiu, es van suspendre els treballs, un cop acabada l'execució de la coberta. El projecte reformat, va ser enviat, per a la seva aprovació, el passat mes d'abril. Mentrestant, l'empresa constructora va sol·licitar la resolució del contracte, per considerar passat el temps reglamentari de la reanudació dels treballs. Aquesta sol·licitud és a l'espera de ser informada pel Ministeri». Podem comprovar, que l'amenaça de l'empresa s'ha complert, i que ha passat un altre any, sense que la construcció de l'edifici hagi avançat.

El llibre de dades del maig del 1984 diu: «Després de nombrosos contactes entre totes les parts implicades, s'ha aconseguit la represa de les obres, un cop aprovat el reformat, per part de la Junta de Construccions, que suposava un augment de 28,8 milions de pessetes. Donat que aquesta quantitat no cobreix la totalitat dels treballs que queden pendents, la UPC haurà de fer l'abonament de la quantitat restant, cosa que representa un muntant de 37,7 milions, amb la qual cosa el cost total de l'obra haurà ascendit a 206,5 milions. El projecte reformat i d'acabament [...] es va aprovar el 21 de maig d'enguany; s'espera que, segons les converses mantingudes amb els responsables de l'empresa Agroman, es podran tornar a posar en marxa a finals del mes d'agost». Hem perdut un any i mig més. La quantitat que va costar a la UPC és molt superior a la primera reclamació que va fer l'empresa. A més, amb l'inconvenient afegit de la paralització de les obres durant un any i mig.

Afegiré dos detalls. Com a anècdota, per justificar l'increment de cost, es va al·legar un canvi de destinació de l'edifici, d'Escola d'Enginyers de Telecomunicació passava al destí proscribit d'Unitat docent Politècnica. Alhora s'hagué d'agrair que l'empresa constructora no hagués complert les greus amenaces des rescindir el contracte, que hauria provocat un retard encara més gran. La referència a Franz Kafka resulta més ajustada que quan l'he feta en una pàgina anterior.

Un edifici, per fi

El maig del 1985 aquestes obres encara es consideren en curs d'execució; en el llibre del maig del 1986 s'entén que estan acabades. Finalment, l'octubre del 1985, la FIB es va poder instal·lar al nou edifici del carrer de Pau Gargallo i hi va portar a terme tota l'activitat acadèmica i de recerca durant uns quants anys. Aquesta data representa una fita indiscutible a la història de la Facultat, la fi de la primera etapa més provisional, que és la que m'he proposat de tractar en aquest treball. La FIB va ocupar l'edifici fins que es va traslladar a l'emplaçament definitiu al Campus Nord, ja entrada la dècada del 1990, que ja pertany a capítols posteriors de la història.

El procés com es va portar terme la construcció de l'edifici del carrer Pau Gargallo, i el llarg període en què es va desenvolupar, va tenir una incidència directa per a la bona instal·lació temporal de la FIB. Observats els fets amb la perspectiva dels anys, no puc evitar de fer-hi algun comentari. Per a mi ha estat un dels afers que més m'ha inquietat i que més m'ha fet sentir impotent davant de les adversitats, entre els molts en els quals he hagut d'intervenir en la llarga vida professional i administrativa. No dubtaria en qualificar-lo com un dels més desafortunats. Fins i tot en el record ja llunyà, em planteja algunes preguntes. Una d'aquestes és sobre la responsabilitat del gestor de nivell entremig, que es troba immers entre acords o decisions que veu que són difícils de complir, però que està obligat a actuar per executar-los, malgrat estar convençut que s'haurien d'haver orientat d'una manera més eficient. Una altra pregunta és si totes i cada una de les parts implicades hauríem pogut actuar amb més encert... El que m'he proposat és escriure una visió històrica, i els fets que formen part de la història de la FIB són els descrits. M'ha semblat que, un cop superats els esculls, i vivint en un context bastant diferent, valia la pena recordar-ho amb cert detall.⁶

Consideració final

En els deu anys transcorreguts des de la creació de la FIB fins que el 1985 es va instal·lar, d'una manera provisional però no tant com abans, en aquest nou edifici del carrer Pau Gargallo, el panorama havia canviat bastant. La Universitat havia canviat de nom oficial: ja s'anomenava des del 1984 Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). S'havia aprovat la Constitució Espanyola del 1978, i vivíem, malgrat algun ensurt, en un Estat de dret. L'autonomia universitària era un dret reconegut per la Constitució. S'havia aprovat, el 1983, la Llei de reforma universitària (LRU), una llei d'universitats, llargament esperada i finalment aprovada en un règim democràtic, que fou ben acceptada en general. Durant uns anys va permetre donar solució o encarrilar alguns problemes de notable gravetat per a les universitats, principalment el del professorat. Després d'aquesta llei, el món universitari ha sofert una expansió notable, com no havia succeït mai; s'han creat noves universitats, i les que ja existien han gaudit de més recursos i d'una situació comparativament molt millor. Tanmateix es tractava d'una llei conjuntural que deixava algunes qüestions no ben orientades. El resultat, però, és positiu. Catalunya, com, altres territoris de l'Estat, havia aconseguit en aquest període una autonomia política consagrada per l'Estatut, per aplicació del qual Catalunya havia assolit una capacitat apreciable d'autogovern. Com a conseqüència, s'ha reconegut el traspàs de determinades competències del govern de l'Estat al nou de la Generalitat de Catalunya restablerta; una de les competències era sobre les universitats del territori català.

La UPC ha viscut una etapa d'expansió notable. Els recursos disponibles, encara que considerats insuficients, han estat molt superiors als que s'han posat de manifest al llarg d'aquest escrit. La gestió interna de la Universitat s'ha fet des d'un criteri real d'autonomia, amb molta més capacitat d'autogovern, amb molta més responsabilitat interna de decisió i actuació, sense la dependència de l'Administració superior per a la gestió ordinària.

Els fets, les circumstàncies i les consideracions que he intentat recordar i emmarcar palesen que la posada en marxa de la Facultat d'Informàtica de Barcelona va ser una

veritable cursa d'obstacles, en tot el període que he estudiat fins que es va poder instal·lar a l'edifici construït de nou del Campus Sud, amb una provisionalitat menys precària que la primera i amb la certesa de poder ocupar aviat la seu definitiva. Tots els que vàrem participar en aquesta etapa inicial, vàrem haver de suportar la cursa d'obstacles i amb una intensitat especial aquells que teníem una responsabilitat. En el temps, el primer paper com a degà va ser el de Manuel Martí Recober, però quan la Facultat es va poder instal·lar a l'edifici del Campus Sud ja governava el quart degà i, per tant, ja s'havien esgotat tres mandats.

En aquesta cursa, des de la meva òptica personal i des del meu criteri d'actuació, un dels papers que, com a gerent, em va correspondre de fer va ser contribuir a suavitzar els obstacles i suprimir-ne algun. Hi vàrem esmerçar moltes energies. Al cap de vint-i-cinc anys, tot i reconèixer que potser en algunes coses s'hauria pogut actuar amb més encert, i tot demanant comprensió per les mancances, els resultats ens demostren que els esforços no van ser inútils.

1. El nom d'Universitat Politècnica de Barcelona, al que corresponen les sigles UPB, és el que va prendre la institució quan va ser creada el 1971 i, per tant, el que tenia a l'època que es refereix aquest estudi. El nom actual d'Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) es va usar a partir del 1984; recollint la voluntat manifestada per la mateixa Universitat, se li va canviar el nom, segons l'autorització del Reial Decret 3388/1983. Al llarg d'aquest escrit, que es refereix a un període anterior al canvi, usarem el nom primitiu.

2. Al llibre «L'Escola d'Enginyers de Camins Canal i Ports de Barcelona. Aproximació a 25 anys d'història». Barcelona. Universitat Politècnica de Catalunya. 2002.

3. En el desenvolupament reglamentari d'aquesta Llei es va assolir una definició de l'autonomia administrativa (presupostària, econòmica, de plantilles de personal, patrimonial, etc.) força elevada; probablement amb més rigor jurídic que l'aconseguit en la Llei de reforma universitària de 1983. Tanmateix, la situació política en la qual es va aplicar no va permetre aprofitar suficientment les possibilitats que oferia. És una qüestió que mereix una anàlisi que no conec que s'hagi portat a terme. Em refereixo a la Universitat en general, no a la UPB en particular.

4. Aquestes xifres estan extretes del llibre de «Dades Estadístiques i de Gestió» de la UPB, publicats anualment a partir del maig del 1979.

5. No es tracta d'un error sinó del subterfugi que s'havia usat davant del Ministeri per no usar el nom d'Unitat docent Politècnica.

6. Una persona que ha llegit el que he escrit fins aquí m'ha insinuat que havia de dir alguna cosa sobre el que va passar després en aquest edifici. Els anys següents ja no pertanyen a l'etapa que he volgut estudiar, sinó a unes altres de posteriors en un context diferent.

La FIB va ocupar l'edifici fins que es va traslladar als nous del Campus Nord que constitueixen el seu emplaçament definitiu. El Campus Nord ja va ser realitzat en unes condicions administratives i jurídiques molt diferents quan, després de l'aprovació de la Llei de reforma universitària l'agost de 1983, van ser traspassades a la Generalitat de Catalunya moltes de les competències de l'Estat sobre les universitats públiques del seu territori. Tot el procés de construcció dels edificis del Campus Nord (des de la designació dels arquitectes, l'aprovació dels projectes, la contractació de l'execució de les obres, la recepció, etc.) es va poder realitzar des de la UPC, amb un sistema de finançament i de gestió financera establert d'acord amb la Generalitat.

Abans del trasllat, la superfície de l'edifici del carrer de Pau Gargallo que estava prevista per al laboratori d'Estructures de l'Escola de Camins, també va ser destinada a ús de la Facultat, després de les obres d'adaptació corresponents. Un cop el va deixar la FIB (que va ser en diverses fases a mesura que es van poder ocupar els nous edificis a partir del setembre del 1993), quan va quedar lliure, va permetre la instal·lació de la nova Facultat de Matemàtiques i Estadística creada a la UPC el 1992. A l'edifici, del qual només s'havia construït la primera fase, es va poder construir la resta, segons les previsions inicials.

El contracte entre la Universitat de Barcelona i la Politècnica relacionat amb la situació patrimonial del terreny, es va anar prorrogant amb diverses discussions que van passar per les vicissituds corresponents, vicissituds que també van afectar altres aspectes. L'última notícia és que el 16 de maig del 2001, essent rectors de les dues universitats els professors Antoni Caparrós i Jaume Pagès, s'ha arribat finalment a un acord definitiu. (La data és pocs dies abans de l'acabament del mandat del professor Caparrós i poques setmanes abans de la seva mort). S'han necessitat més de vint anys per arribar a aquest desenllaç.